

TEKST:
RON DE VOS

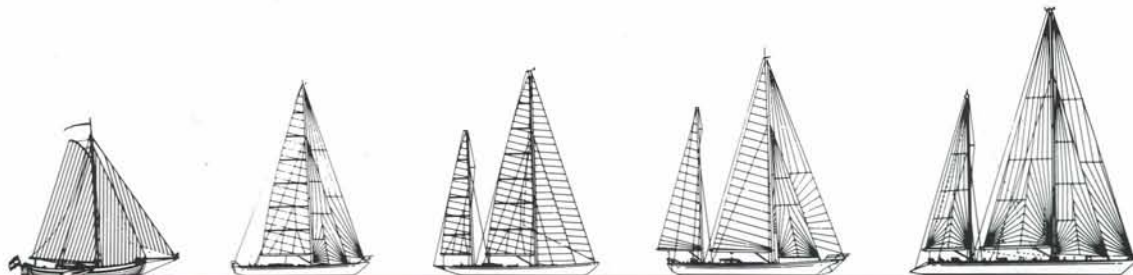
Uit het
Stamboek

Een schip als de

De combinatie van Lemsteraak en Torpedist was voor mij als de onmogelijke samensmelting van een pacifist en iemand die geweld als oplossing ziet. In de „Nettie” zijn echter beide woorden onverbrekkelijk met elkaar verbonden. In mijn hoofd bleven het twee verschillende werelden. De Lemsteraak, in ons verleden het moederschip van de oude visserij. De Torpedist, onbekend, het deed me denken aan de Eerste Wereldoorlog. Je hoorde in het woord het gebulder van de kanonnen, zo hard dat men in een Londens achterkamertje oordoppen droeg. De soldaten verlieten hun loopgraven en probeerden de plek te veroveren waar de bom een krater had achtergelaten.

(advertentie)

HOEK DESIGN® NAVAL ARCHITECTS BV

GROTE KERKSTRAAT 23, 1135 BC EDAM, TELEFOON 02993 - 7 28 53, TELEFAX 02993 - 7 15 19

„Nettie” heb je in bruikleen

«Hij vertrok richting Brielle, nam afscheid van zijn moeder, keek over zee en wist dat zijn vader met zijn Lemsteraak de haringen zoals altijd als eerste thuis probeerde te brengen. Met de trein naar Rotterdam. Het gebonk van de rails deed hem denken aan het gedreun van de kanonnen die hem straks zouden verwelkomen. Nederland was weliswaar neutraal, maar de grenzen stonden op springen en zonder dat hij het wist zou hij daar zijn steentje aan bijdragen.»

Het moest een historische achtergrond; een ziel hebben. De familie Denee wilde een schip van een meter of veertien waarmee je heerlijk kon zeilen en waarop het met vier kinderen comfortabel vertoeven was. Na de Vrijheid, Neptune, Hoogaars zochten Karla en Dick naar een Lemsteraak, waarin die hoge eisen vertegenwoordigd zouden zijn. Na heel veel zoeken kwamen ze in Woubrugge terecht bij Bouw van Wijk. Daar lag de Lemsteraak „Nettie” gebruikt door de Torpedisten te Brielle. Na het opheffen van het Korps in 1922 kwam het schip tot aan de Tweede Wereldoorlog in handen van de genie. Toen de Duitsers haar

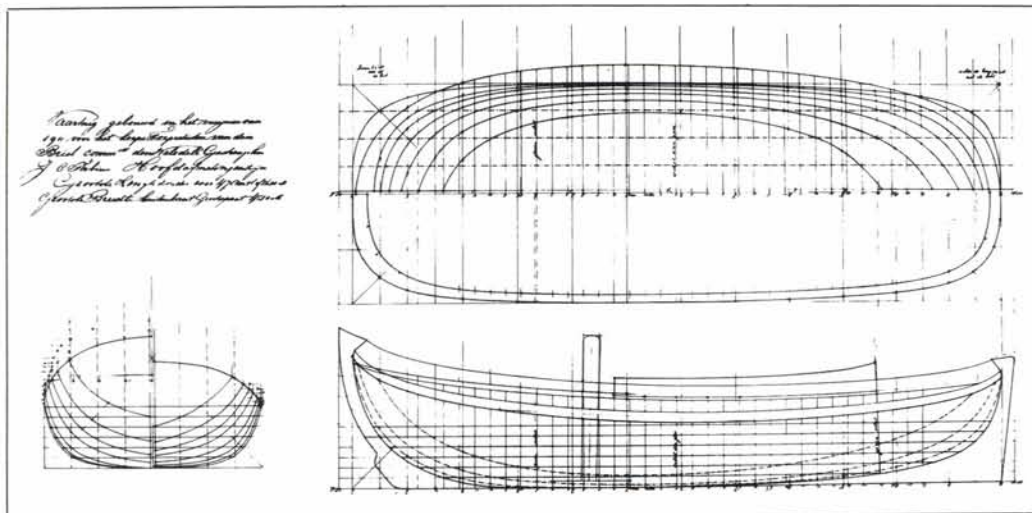
wilden confisceren werd ze voor Makkum tot zinken gebracht. Na de oorlog lichtten ze haar en vervolgens gaven verschillende eigenaren haar verschillende namen. Eerst „Boukje” toen „Maartje” en „Albis”. Pas toen de schoonvader van Bouw van Wijk haar herkende als de „Nettie”, kreeg ze haar oorspronkelijke naam terug. Zijn schoonvader had namelijk als torpedist op het schip gevaren.

«Vanuit Rotterdam moest hij met de boot naar Brielle. Het eerste wat hem opviel toen hij daar aankwam, was de hoeveelheid schepen waaronder schokkers en sloepen. Mannen waren op een barkas al zwetend druk bezig met vreemd uitzienende tonnen die hem deden denken aan de grote drijvers die ze thuis aan hun staande netten hadden hangen. Overal stonden borden met waarschuwingen. Hij had het echter koud en trok zijn jas dicht om zich heen, aan de ene kant het mooie van de schepen in de haven en aan de andere kant de ellende van het gevaar. Bij zijn aanmelding in Kazerne Den Doele vertelde hij dat hij zijn leven lang op een lemsteraak had gezeild en probeerde hen te overtuigen hem zo snel mogelijk te laten varen.

Hij kreeg echter te horen dat wilde hij zich tot het Korps der Torpedisten rekenen, hij eerste vier maanden mocht oefenen.»

Dick en Karla wisten Bouw van Wijk te overtuigen en kochten in het voorjaar 1988 het schip. Nadat ze de gasinstallatie en de kussens hadden vernieuwd konden ze meteen het IJsselmeer op. In die eerste zomer besloten ze de „Nettie” voor een deel terug te laten brengen in haar oorspronkelijke staat. Ze zou helemaal kaal gehaald worden en gestraald. Ook zou het berghout gerestaureerd en het half-rond erop vervangen worden.

«Nadat hij ingekwartierd was, werd hij door een maat naar de schepen gebracht, waarvan één onmiddellijk zijn aandacht trok. Even het warme gevoel van heimwee. Hij zag zichzelf weer naast het helmhout staan. Zijn vader en de anderen namen de manden vol haring over van de mannen in de vletten. Hij stond op scherp om bij het eerste teken van zijn vader het schip op koers te brengen, richting afslag. Het beeld vervaagde en hij zag nu ook dat het schip er toch iets anders uit zag. Ze had een hogere en vollere kont. Ook de kluiverboom

was veel te lang. Zijn maat vertelde dat het schip de „Nettie” heette en eigenlijk bedoeld was om officieren en hun dames te plezieren, maar dat het nu vanwege de mobilisatie als oefenschip werd gebruikt. Wat zou hij graag met dat schip willen varen.»

Eind november, koud, het schip geheel grijs, net gestraald. Vanaf Zaandam werd de „Nettie” naar Stofberg in Enkhuizen gevaren om daar te worden gerestaureerd. Op die tocht kwam Dick er achter dat de motor in de toekomst voor problemen zou kunnen zorgen. De motor viel stil. Het Paard van Marken was al een half uur geleden gepasseerd. Karla zag hem vanaf de Noordhollandse kust en maakte zich zorgen. Hij had al een keer een filter vervangen, maar er was er nog één, waarvan hij het bestaan niet wist. Door de aanwakkerende wind dreef de kale „Nettie” naar lager wal. Hij had gelukkig, voordat hij in Zaandam aan boord stapte, toch nog maar de noodantenne van de marifoon opgehaald. Hij belde via Radio Scheveningen Urk. De „Tijgerhaai” sleepte haar met een enorm geweld naar Enkhuizen waar ze om een uur of zeven aankwamen. De restauratie kon beginnen. Niet alles zou verfraaid worden. De butsen die de kogels in de huid hadden achtergelaten, moesten zichtbaar blijven als trotse littekens van een oud strijder.

«Die eerste dag schrobje hij het dek van één van de schokkers. Hij merkte dat de schepen in actieve dienst waren. Hij zag de kogelinslagen in het dek. De volgende dag zat hij nieuwe vallen en schoten te splitsen en de mannen zagen dat hij thuis hoorde op een zeilschip. Hij keek niet vreemd op toen een paar dagen later hem werd

verteld dat hij overgeplaatst werd naar het oefenschip. De „Nettie” lag er verblindend bij en hij stapte aan boord alsof hij thuis kwam. Naast de „Nettie” werd net een barkas met een aantal torpedo’s door een stoomsleper weggetrokken. Toen kwam het bevel „losgooien”.»

Bij Stofberg werd naast het berghout, het potdek vernieuwd en de waterkeringen gerestaureerd. Het dek was hier en daar gatenkaas en dat moest hersteld worden. De mastkoker werd flink aangepakt en de zwaardophanging verbeterd. Dick knapte het houtsnijwerk op en gaf het een laklaag. De vingerlingen waren uitgelubberd, zij werden door roestvrijstalen vervangen. Drie jaar later zou er een nieuw roer worden aangehangen. Het oude stalen helmhout werd, evenals de overloop in een nieuw deel geïntegreerd.

De zomer van '89 besloten ze het wad op te gaan, omdat ze nu wisten dat ze een goed en veilig schip hadden. De „Nettie” zeilde zoals Auke Holtrop van der Zee het in 1911 had bedoeld. «Het was een lopend zuidwester windje, anders hadden ze ook gebruik gemaakt van de stoomsleper. Hij hoorde van de schipper dat ze in het begin van de Waterweg zouden oefenen.

De „Nettie” zeilde op deze ruime koers geweldig. Hij zou de zwaarden bedienen. Pas bij het opgaan van de Waterweg, oploevend, kwam hij in actie. Gevoelsmatig zette hij de zwaarden er half in. In de verte zag hij het afgebakende terrein waar ze de torpedo’s plaatsten. Het berekenen waar en hoe diep de torpedo’s gezet zouden worden was een werk van de officieren. Hij zag ze met ge-

tijdetafels in de weer en begreep de problemen van hoe diep het defensieve wapen moest komen te hangen, zodat het bij eb niet boven water uit kwam en bij vloed niet te diep kwam te hangen. Toen werd de order gegeven „bijleggen”! Hij maakte het lijzwaard los en trapte het onmiddellijk naar beneden. Ook vierde hij toen het schip eenmaal opkwam, de fokkeschoot die een andere bak trok. Ze lagen binnen een mum van tijd stil.» Met een schok kwam ze stil te liggen en draaide vervolgens om haar as. Het Wantij had eerst de hak gegrepen in plaats van de loefbijter. Dick en de kinderen klommen in de rubberboot om het schip weer in de geul te trekken. In de winter van 90/91 werd de loefbijter verlaagd. Deze ingreep was noodzakelijk geworden omdat er in het verleden ballast uit het schip was gehaald wat ook tot gevolg had dat het schip te hoog op het water kwam te liggen waardoor de schroef veel te weinig water pakte. De schroefaskoker werd 40 centimeter verlaagd. Er kwam ook een nieuwe viercilinder Yanmar in. Door verlaging van de loefbijter en schroef werd de „Nettie” ook bij veel wind goed op de motor manoeuvreerbaar.

«Nadat de manoeuvre van het bijleggen was voltooid en de „Nettie” doodstil lag, kwam de sergeant-majoor instructeur naast hem staan. Hij vertelde hem over de drie soorten torpedo’s die gebruikt werden. „De schoktorpedo, het gevaar voor vriend en vijand, deze ontploft als er een schip oploopt. Dan is er de elektroshok torpedo, die vanaf de kant wordt bediend. De derde is de meest nauwkeurige, dat is de slapende mijn

die pas wordt ontstoken als twee stations op de kant gelijktijdig het signaal geven." Even zweeg hij, maar ging toen verder om het tafereel wat er voor hen afspeelde te verklaren. „Van één van de barkassen wordt eerst een gewicht van ongeveer 500 kg met ketting over boord gezet, daarna wordt op een bepaalde lengte, door onze officieren berekend, de torpedo met een kraan langzaam in het water gebracht, vervolgens weer een gewicht." Op de barkas werd gezwoegd en toen alles onder water was verdwenen, voelde de nieuweling de aanwezigheid van gevaar. De instructeur stelde hem gerust. Met een lichte ironie in zijn stem vertelde hij dat de torpedisten zeer ervaren waren in het zeilen en in het plaatsen van torpedo's. Ze oefenden al vanaf 1881.»

Dick en Karla's ongeofende en lichte bemanning had veel moeite met het hanteren van de oude en zware zeilen. In 91/92 kreeg de „Nettie" nieuwe zeilen. Ze deden niet mee met de trant om een zo hoog mogelijke tui-gage te krijgen, dus de bestaande holle mast werd gehandhaafd. Dick vernieuwde alleen de giek zodat hij het onderlijk van het grootzeil beter kon spannen. Ze voeren met het gezin wel wedstrijden zoals de Bolkop of de Markervuur, maar alleen voor de gezelligheid. Om het de bemanning nog makkelijker te maken kwamen er selftailers voor de fokkeschoot en bakstagen. In juni 1992 brak zomaar midden op het IJsselmeer het zwaard cronder vandaan. Ze hebben nu een paar nieuwe zwaarden, die vanzelf gaan staan.

Foto pag. 7: De „Nettie" in de loods van Fa. Stofberg & Zn. in Enkhuizen.

«„Het zwaard blijft beneden, fokkeschoot vieren en beleggen." De „Nettie" schoot vooruit, op weg naar één van de barkassen. Ze hadden twee uur bijgelegd gelegen en hij had gezien hoe de gewichten weer uit het water werden gehesen. Naast hem hoorde hij de droge stem van de instructeur. „De volgende fase van de oefening is het bergen van de torpedo en nu mag jij eindelijk in actie komen. Jouw taak is het inpikken van de lijn van de kraan aan het wapen. Het komt vanzelf boven drijven." Hij zag de kleine spruitstukken. De stem naast hem: „De torpedo is beveiligd doordat er op de buis een koperen veiligheidsknop is geschroefd". Maar hij hoorde nog steeds de woorden „een schokmijn is een gevaar voor vriend en vijand". Zijn hart klopte in zijn keel. Langzaam voer de „Nettie" vooruit, de zeilen klapperden in de wind. Op zijn buik kroop hij over de lange klui-verboom. Hij greep de lijn van de kraan. Hij merkte dat zijn handen nat waren. Het schip dreef precies met zijn klui-verboom boven het gevaar. Snel liet hij zich over de klui-verboom zakken. Een moment dacht hij zijn evenwicht te verliezen en het water in de glijden, maar zijn voeten kregen weer grip op het rondhout. Snel maakte hij de snapschakel vast. Toen hij opkeek, zag hij de soldaten op de barkas, hun zwarte kwartiermutsen staken scherp af tegen hun witte gezichten. Eén van hen stak zijn duim op. Hij hoorde onder zich het snelle geruis van het boegwater.»

Ze ervoeren hoe fijn het was om met een schip met een rijke traditie te varen. Velen herkenden de „Nettie", de Lemsteraak waarop ze gediend

hadden, de één met een minder leuke ervaring dan de ander, maar zij bevestigden Karla ook dat het schip echt de „Nettie" was, want zij was aan het twifelen gebracht, doordat ze de verschillende registratienummers die op de stalen platen waren ingegraveerd vergeleek met de meetbrieven en daaruit bleek dat ze ook „Nethe" had geheten. Naast alle bevestigingen van oud-soldaten vond ze met behulp van Reini Oudvorst in het Maritiem Museum van Rotterdam een artikel uit een Schuttevaer van 1911 waarin stond dat te Joure bij Auke Holtrop van der Zee de „Nettie" te water was gelaten. Zodoende fungeerde in de zomer van '93 de „Nettie" als admiraalschip, waar de jaarlijkse Rond en Platbodemreünie werd gehouden en waarbij gelijktijdig een tentoonstelling was over het Korps Torpedisten. De „Nettie" was weer even thuis. De familie Denee weet waarom ze van de „Nettie" houden, ze weten dat ze een traditie voortzetten, maar ze weten ook dat ze het schip slechts in bruikleen hebben.

Gegevens gebruikt uit:

1. Artikel over de Nettie uit de Schuttevaer 26 februari 1983 door Frits Looomeijer.
2. Boekje Het Korps Torpedisten Brielle 1881-1922 door drs. A.A. van der Houwen.

Lijntekening van de „Nettie" door T. Huitema van Visserman tot jacht.

Technische gegevens

Lengte	13,4 m
Breedte	4,5 m
Holte	1,1 m
Gewicht	30 ton